

Gulyás József

∴ író
∴ Szabadka

LUDAS KÖNYVE¹

Napló. Ludas, 1952–1954

The Book of Ludas

Napló. Ludas, 1952–1954

Knjiga Ludoša

Dnevník. Ludoš, 1952–1954

1. IRKA

1952

Május 18-án kezdtem járni ki Palicsra rajzórákra egy idős festőművésznőhöz, neve: Mácskovicz Mária.

Június 20-áig csak a rajzolást gyakoroltam, 20-ától már vízfestéssel kezdtem dolgozni.

Július 20-án abbahagytam a vízfestéssel való munkát, innentől kezdve az arcképrajzolást gyakoroltam.

Július 29-én az asszony felmondott – úgy tett, hogy nehezebbre esik, fárasztó számára a tanítás, öregnek érzi magát. De szeptemberig még elfogadott.

1950-től 52-ig (fényképről) 7 arcképet és (természet után) 5 darab tájképet készítettem megrendelésre.

Augusztus 8. Tanítóm beszélt egy szabadkai festővel, akit megkért, segítsen elhelyezkedésem ügyében. Az vállalta a dolgot.

Augusztus 13-án és 14-én a melegség 38–40 Celsius-fokig emelkedett.

Augusztus 21. Ma csináltam egy stelázsit a könyveimnek, rajzaimnak, papírjaimnak.

Szeptember 10. Gyakorlati rajzon voltam Palicsra, a szokott helyen. Mint már említettem, egy városi festő vállalta, hogy elhelyez valahol, egy másik fes-

¹ Részlet Gulyás József (1937) *Ludas könyve I–II.* című emlékirat-gyűjteménye (naplók, memoár, önéletrajzi és más jegyzetek, gyűjtések etc.) első részének *Napló. Ludas, 1952–1954* című fejezetéből.

tónél. Nem sikerült. Megtört a próbálkozás. A festő izent tanítónak, hogy nem tud segíteni, mert egy magánfestő se vállalja a tanítást, tanításomat.

Szeptember 13. Megalakult a sportegyesület Ludason. Az első futballmérkőzést palicsiakkal játszottuk.

November 11. Könyvvásárlás

Egy nap elhatároztam, hogy meglátogatom a szabadkai rongypiacot, és közben szétnézek a város más részeiben is.

Reggel korán ébredtem, s talpra ugrottam. Első dolgom volt megmosdani, és az öltözetemet valahogy rendbe hozni. Az öltözködéssel hamar készen voltam, ami kabát, nadrág és cipő felhúzásából állt. Faltam egy párat, és nem sokkal később – 400 dinárral a zsebemben –, jókedvvel és teli reménnyel indultam a hosszú, sáros Kanizsai úton.

Menés közben a falusi páterrel (?) találkoztam, ki ráérős léptekkel, botjára támaszkodva haladt a járdán. Illendően köszöntem neki:

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!

– Mindörökké, ámen – felelt mosolyogva, és tovább-ballagott.

Bámulva néztem utána. Gondolataimba feledkezve későn vettem észre, hogy megáll, és hátrafordul. Egy pillanatig néztünk egymásra. Én elröstellve magam, továbbsiettem.

– Szabadka – mondtam a konduktornak, amikor már a villamoson ültem. Jegyet váltottam. A jármű sebesen futott a tükörsima síneken. Már a harmadik-negyedik megállónál teli lett a villamos. A piacra siető népek nagy tömege nyomult, tolakodva, lökdelözve kapaszkodott fel a kocsikra. A járműről leugorva aztán gyors léptekkel haladtam a már nagyban álló piac felé.

– Mit kér ezért? – kérdeztem az eladó felé mutatva a kezemben fogott könyvet, amit előzőleg jól átnéztem, megvizsgáltam és jónak találtam.

– Hatvan dinárt – mondta, és flegmatikusan rámnézett.

– Elfogadom az árat – szoltam leplezett örömmel, mert még álmomban se mertem volna gondolni, hogy ennyiért az enyém lehet ez a könyv. Kifizettem.

Egy közelre eső könyvet emeltem föl, hogy megnézzem, de abban a pillanatban ért oda egy másik vevő is, aki a kezemben tartott könyv felé bökött, és azt kérdezte:

– Megveszi? – De feleletet se várva folytatta: – Ha nem, akkor majd én megveszem, mert – szolt, és közelebb hajolva, halkán, szinte súgva mondta –, mert ez a könyv nem százat, hanem kétszázat is megér. Ezért mondom, ha maga nem, akkor én veszem meg.

– Megveszem – mondtam, annak dacára, hogy még meg se néztem.

– Szóval megveszi?

– Meg, meg – mondtam most már határozott hangon. Kinyitottam. Az első lapon ez állt: Mikszáth Kálmán *Tekintetes vármegye*. Alább pedig: *Igaz történetek*.

Hirtelen összecsaptam.

– Mennyiért árulja?

– Egy ötvenesért odaadom, vigye!

Kis gondolkozás után ráálltam.

– Jó – mondtam, és kifizettem.

Indulóban az előbbi individuum állított meg.

– Hallja, én megvenném magától...

– Nem adom el – feleltem kicsit mosolyogva, de bosszantott, hogy elállja az utamat.

Tovább akartam menni, amikor az ember elkeseredve, de némi reménnyel, kicsit akadozva így szólt:

– És... és ha ötven dinárral többet adnék érte, akkor mit szólna? – De feleletet se várva, gyorsan folytatta: – Bocsásson meg, nem ragaszkodnék ennyire a könyvhöz, de olvastam Mikszáth sok munkáját, és nagyon megszerettem népszerű írásait. Egyszóval szeretem igazi klasszikus műveit.

– Ha már megvettem, nem szeretném eladni. Mert tudja, én is nagy könyvbarát vagyok és...

Nem fejezhettem be az elkezdett mondatot, a nap elsötétült. Nagy tornyos felhők úsztak az égen. Az eső apró szemmel kezdett szitálni. A nép zajongva kavargott le-föl a piactéren. Az eladók már pakolásztak, kezdték a papírnemű dolgokat elrakni, hogy a vízcsöppek kárt ne tegyenek bennük.

– Jól van, fiam, hát ha nem adod, akkor Isten áldjon.

– Vizontlátásra! – mondtam megkönnyebbülve.

Gyorsan lépkedtem a kissé zavarodott piaci nép között, és jobbra-balra tekintve figyeltem azokat a dolgokat, melyeket még nem pakoltak el. Egyszer csak balra pillantva megláttam egy asszonyt, aki a nagy káosz közepette is nyugodtan állt eladnivalói mögött. Igaz, azokat a dolgokat, melyekben az eső kárt tehetett volna, egy ponyvadarabbal letakarta. A ponyva egyik sarkánál azonban megláttam egy szakadozott, széthulló, vastag könyvet, nem fődte be egészen a takaró.

– Milyen könyv az ott, kérem? – szóltam odamutatva.

– Tessék megnézni! – mondta ő, és készséggel emelte föl a vízmentest.

Fölvettem és lapozni kezdtem a könyvet, közben azon járt az eszem, hogy megvegyem-e. Mert jó könyv volt, azt mindjárt láttam. Ha nem veszem meg, gondoltam, akkor másikat máma már egész biztos nem találok, mert az áru nagyobb része kofferokba, kosarakba vándorolt. Ezért hát megveszem, határoztam el, ugyanis van még 200 dinárom, és ha ennyiért ideadja az asszony, akkor elviszem.

Az árát kérdeztem.

– Kétszázötven dinár – mondta az asszony.

– Az... az sok volna – szóltam meglepődve.

– Hát mennyit kínál érte? Alkudjunk!

Egy kicsit vártam. Végül izgatott, remegő hangon így szóltam:

– Hát... hát... úgy százötven... Nekem annyit megérne.

– Százötven, százötven... – mélzott el az asszony. – Egy kicsit kevés.

Spekulált.

– Eh, mindegy. Tessék, vigye!

Kifizettem.

Fél órával később, zuhogó esőben értem a villamoshoz. A könyvek – mert három volt – kicsit megáztak. Sebaj, gondoltam, és helyet foglaltam az egyik padon.

November 15-én kezdtem el festeni fénykép után egy képet, címe: *A csárda* – Szolnok melletti táj.

November 16-án megkezdődött az egészségügyi tanfolyam Ludason. Az iskolában tartják, vezeti az egészségügy megbízottja. A tanfolyamra csak nők vannak kötelezve 17-től 18 éves korig. Négy hónapig fog tartani.

November 12-én Károly öcsémet bevitték Szabadkára a kórházba. Tizenegyedikén vezette el anyám az orvoshoz. Vizsgálat után a doktor így szólt: A gyerekek erős tüdőhülése van, kórházba kell mennie, ahol majd gondos ápolásban részesül. Tessék, ezzel az írással vigyék a kórházba – mondta az orvos anyámnak. Így került aztán testvérem a palicsi Tüdőgondozóba. November 19-én már haza is hoztuk.

November 23-án vettem három könyvet a szabadkai rongypiacon, két világlexikont meg egy *Utazás a rejtelmes Tibetben* címűt.

1953

Január 22. Egy emberrel volt máma összeütközésünk. Legjobb, lelki barátommal nádat vágtunk a réten. Délután 2 körül már hazafelé indultunk. A parton azonban leültünk és falatoztunk. Onnan jól beláttuk a rét egész környékét. A mi nádunk a víz szélétől olyan 50–60 méterre lehetett, és szemmel jól odaláttunk.

Egyszer aztán a komám észrevett egy alakot, aki a halhéba rakott kévétet dobálja szét, hányja jobbra-balra.

– Te, hallod, én bemegeyek, megnézem! – mondtam neki.

– Jó, eredj! – helyeselte a barátom.

Még a feleúton se voltam, mikor az ember – megismertem, a Maskuli Misa volt –, mint aki nincs egészen magánál, úgy kezdett kiabálni:

– Kijé ez a nád? Hogy mertétök mámma vágni?! Nem tuggyátok, hogy mámma nem szabad vágni, mert mámma nádosztás van? Innen égy kévét sé visztök ee!

– Márpedig el is fogjuk vinni mind az egészet – mondtam neki nyugodtan. Erre a szóra aztán még mérgeesebb lett, malacszemiei vérben forogtak. Ebben a pillanatban a komám hangját hallottam a hátam mögött:

– Mit akar itt maga, mi? Mért bántja a nádunkat? Mért hányta szét. A többi...

– Csönd! A nád nem a tietök! A nádhon né merjetök hozzányúni! – kiabált, és botjával az orrunk előtt hadonászott.

Egy darabig folyt a vita köztünk, aztán egyszer csak az ember botját hirtelen fölemelve, Jóskát fejbe kólintotta. Úgy mókon vágta vele, hogy majdnem elesett.

Hirtelen nem tudtam, mit csináljak. Neki akartam menni, de valahogy nem tudtam, nem mertem. Nem voltunk mink olyan verekedősek, agresszívok. De majd kap ő még, adunk mi neki, hogy megemlegeti, várjon csak, mondtuk.

Maskuli Misának hívják. Jól ismerjük. Tudjuk, szövetkezeti tag.

Február 4-én elkezdtem gyűjteni, leírni a *Magyar Szóban* megjelenő *Tudja-e?* című apró írásokat. Egy teljes kis könyvet tervezek belőlük, világos, kézzel írva, egészen primitív módon.

Február 21-én Pista bátyám hazajött 18 napi szabadságra a katonaságtól. Február 19-én indult Drnišből, és 21-én késő este ért Szabadkára. Így aznap nem jöhetett, hanem Palicson aludt egy közeli rokonunknál, és csak másnap, 22-én érkezett le ide Suplyákra. Nagy örömmel fogadtuk a régen látott testvérbátyánkat, és ez egy kicsit kedvre derítette a sok szenvedés meg sanyargás után. A szabadság azonban nem tartott soká, március hó 8-án indulnia kellett vissza.

Március 16. Tito marsall, Jugoszlávia elnöke London köveire lépett.

Március 18-án délelőtt Tito ellátogatott Cambridge angol egyetemi városba. Először az egyetem könyvtárát tekintette meg és benne az 1470-ben kiadott első Bibliát.

Március 21-én délután Tito elnök elindult haza Angliából.

Március 28. Jósó kihozta a városból a Tolnai új világlexikon I. és X. kötetét (A-Bad és Gőz-Hít). Egyik iskolatársától vette őket. Most csak ezeket hozta. Mert van neki még kettő. De azokat egyelőre olvassa Szabadkán. Így azok majd csak a jövő héten jönnek. Fontos megemlíteni, hogy célunk az összes Tolnai új megszerzése.

Április 5-én Jósó kihozta a másik két lexikont is, amit már említettem. (BurDon és Don-Fel.)

Április 6-án, húsvét napján bementem a városba, azzal a céllal, hogy szétnézek a rongypiacon, és ha találok, veszek pár könyvet.

Piac azonban nem volt, így arra szorultam, hogy megvárjam Jóskát az iskola előtt. Reggel együtt mentünk be, ő a „suliba”, én a sokat emlegetett rongyosra. Aztán elnéztünk vele egy helyre könyvért. Nagyon sajnos azonban, nem sikerült venni, egyes okok miatt. Azt mondták, látogassuk meg őket egy hét múlva újra, akkor többet mondhatnak.

Április 10. Megint azt az átkozott „rongyost” kell említenem, amelyről már annyit írtam naplómban. Azt akarom mondani, hogy ismét meg kellett nézmem.

Két lehetőség állt előttem. De rövidesen kiderült, hogy az egyik se használható. A piaconvásárlás dugába dőlt az eső miatt. A másik dologhoz egy kicsit több reményt fűztem. Legutóbbi adatomban említettem, hogy kaptam egy jó vételajánlatot. Úgy is történt, meglátogattam valakiket. Sajnos, itt sem jártam sikerrel. Azt a hihetetlen dolgot mondták, hogy a könyvek elkelték. Én ezt nem hittem el, és semmit se szólva, elhagytam a helyszínt.

Április 24-én vettem egy lexikont, Tolnait, a 14. kötet (Őr-Rák), hármat pedig meghagyattam – nem volt nálam elég pénz –, a jövő héten fogok elmenni értük. Darabját 160 dinárért kaptam.

Április 27-én elmentem a három könyvért. De megint nem úgy sikerült, ahogy terveztem. Jószóval mentem be a városba korán reggel (ő az iskolába). Megtudván a célomat, azt mondta, ő is vesz ott egyet. Nem tudta, hogy én lefoglaltam azokat a könyveket. Akkor se szóltam neki erről semmit, amikor útban voltunk a ház felé. Mikor odaértünk, az asszonynak már csak két lexikona volt, és azok engem illettek, de a barátom kapzsisága folytán egyik sajnos az ő birtokába került. Ott helyben azonban nem akartam erről szólni neki. Kint mondtunk egymásnak egy-két szót, és elváltunk. A szemrehányás itthon fog következni. Majd letisztázzuk a dolgot. Amíg jóvá nem teszi a bűnét, nem bocsátok meg neki.

Május 3-án, vasárnap megtettük az első fürdést a rétben. Utána elhoztam Jószótól a Tolnai világlexikon 9. kötetét. Csak olvasni kaptam el. A legszükségesebb tudnivalókat kiírtam belőle, a többit csak elolvastam. Két hét elteltével aztán visszaküldtem a könyvet, a műveltség tárárt.

Május 4-én Jószó meg egy Szikora nevű barátunk nagy csónakázást vittünk véghez. Azonban majdnem ráfizettünk, mert a rétcsősz megfogott bennünket, és úgy látszott, hogy elveszi tőlünk a csónakot. Az meg nem is a mienk volt, úgy loptuk el. Az alsóludasi tanítók vették bérbe valakitől. Ki volt kötve a víz szélén, de nem is csak úgy kikötve, hanem jól oda volt láncolva egy karóhoz. Mink elszakítottuk a láncot, és elvittük a csónakot. De mégse vette el tőlünk, csak azt a szigorú direktívát adta, hogy:

– Rögtön monnyetök haza a csónyikkal, és tögyétök ee úgy, hogy né lássam addig a vízön, még mög nem lössz engedve a csónyikázás! Nem tuggyátok, hogy mög van tiltva a vízön a közlekedés? Nem szabad a halakat zavarni, nyugodtan bandázzanak, mög a többi vízi állatokat. Azok is hagy lögyenek...

Május 30. Jószó kijött a városból – minden szombaton hazajön –, és magával hozott valakit, egy iskolatársát. Az otthoni jelentkezés után eljöttek hozzánk. Elbeszélgettünk. Aznap szép idő volt, és elhatároztuk, hogy csónakázunk egyet az „új tavon”. Hogy miért új, biztos nem tudja senki elképzelni. Megmagyarázom. Ti. az elmúlt években kiszáradt a ludasi rét, és járás lett belőle, úgy, minthogyha nem is egy híres tónak a helye volna, benőtte a fű... Az új rend azonban tett arról, hogy az egykor híres-neves tó visszanyerje régi mivoltát. A Palicsi-tóval

csatorna által összekötte aztán újra megtelt vízzel. Így lett a néhány évig száraz tóból ismét növényben, állatban gazdag hely.

Folytassuk az elbeszélést!

Úgy is történt, ahogy hárman elterveztük. A csónakot elloptuk, s éjfélkorúlig elcsónakáztunk vele, majd hazamentünk. Másnapra is csónakázást terveztünk, de nem sikerült az eső miatt. Hétfőn már vége volt a szép életnek. Jószoék visszautaztak a városba. Barátom azonban többek közt azt mondta, hogy pár hét múlva itt van az iskolaszünet.

Június 10-én Jószo letette a vizsgát. Az értesítőt még nem kapta meg, úgy mondta, hogy csak 14–15-e után megy be érte. Az eredményt nem tudja még biztosan. Majd később közlöm, hogy s mint.

Most már aztán szabad. Nincs az iskolarend szabályaihoz kötve, melyek – ahogy beszélte – inkább hasonlítanak egy ősrégi, nobilis, mint a modern iskolaszisztémához. Így barátom látva a sok igazságtalanságot, kedvétől megfosztva, de türelmesen kívárva az iskola végét, megszakítja további képeztetését. Hogy úgy lesz-e, ahogy mondta, azért az még nem biztos. Egyelőre itt dolgozik velünk a szövetkezetben. Szóval paraszt lett újra.

Mindennap találkozunk egymással, mint elvtársak. Járunk a rétbé fürdeni. Szabad időnkben sose játszunk, nem szórakozunk, mint más gyerekek, hanem beszélgetünk, komoly, tudományos dolgokról cseréljük ki a véleményünket, politizálunk. Miszerintünk ezek az életben pótolhatatlan fontosak. Ha valamit csinálni akarunk, együtt csináljuk. Ha megoldhatatlannak látszó kérdés áll előttünk, közös erővel (s ésszel) oldjuk meg, ha lehet. Összetartozunk, összetartunk. Közös a sorsunk, összeköt bennünket.

Június 28-án, vasárnap, négy jó barát, úgy határoztunk, hogy kimegyünk Palicsra moziba. Nagy izgalommal érkeztünk meg. A filmcím, a plakát és a képek megtekintése után szomorúan kellett megállapítanunk, hogy hiába jöttünk ki, nincs jegy, elfogyott. Nem csoda, hogy minden jegy elkelt, kaubofilm volt. Ez áthúzta, áthúzni látszott a számításunkat. El voltunk szontyolodva. Aztán gondoltunk egyet. Nagy keserűségünkben azt gondoltuk, hogy bemegyünk a városba. Csakhogy nekik hármuknak annyi pénzük volt csak, hogy mozijegyre futotta, de a villamosra már nem jutott volna. Most az egyszer azonban mellettünk volt a szerencse, mert nálam véletlenül akadt 170 dinár. Kölcsönadtam nekik.

A villamos sebesen száguldott velünk. Az ég nagyon el volt szomorodva, tornyos felhők úszkáltak rajta. Illésbácsisosan, nagyon zelle-felle idő volt. Egyszer aztán megeredt az eső, és nagy csöppekben hullni kezdett. Mink nyitott kocsiban ültünk, és megáztunk egy kicsit. A járműről leugrálva gyorsan a mozgóképház felé indultunk.

– Jószo, te eriggy, és vegyél jegyeket. Siess, hátha elfogy fél hattól – szoltam a barátom figyelmébe –, mert akkor kárnak jöttünk be.

Mielőtt elment volna, egy suhanctól megtudtuk, hogy fél hattól a 25 dináros jegy már elfogyott, csak 40 dinárost lehet kapni. Ez borzasztó volt.

Egy darabig álltunk, tanakodtunk, mit csináljuk, amikor valamelyikünknek eszébe jutott, hogy menjünk 8-tól. Hárman rögtön benne voltunk, helyeseltük ezt, a negyedik azonban tiltakozott.

– Gyerünk, ne várjuk meg! – mondta. – Én nem maradhatok olyan sokáig, kikapok a fatertől. No, gyertek, menjünk! Nézzétek, hogy el van borulva, az éjjel még nagy eső lehet. Akkor hogy megyünk haza? Jöttök vagy nem, én megyek – szólt határozottan –, szervusztok.

Nagyon sajnáltuk, hogy elment, de nem tehattünk róla. Tehát hárman abban állapodtunk meg, hogy 8-tól megyünk. Igaz, egy kicsit mi is gondban voltunk. Attól féltünk, hogy amikor kijövünk a moziból, nem lesz már Palicsra villamos – nem ismertük a járását –, akkor aztán mehetünk 16 kilométert a sötét, esős éjszakában, mire hazaérünk.

Megvettük a jegyeket. Pár perccel később, amikor megtudtuk, mert megtudakoltuk, hogy meddig jár a villamos, mikor indul kifelé az utolsó, megnyugodtunk.

Amikor megváltottuk a jegyeket, háromnegyed öt körül lehetett, ami azt jelentette, hogy még a félnégyesek vannak bent. Volt még két óránk és negyvenöt percünk.

– Most már mehetünk – szóltam a barátomhoz fordulva, mikor a stáció óráján a nagymutató a hatosra ért. Negyedórával később bent ültünk a kényelmes, jól berendezett teremben. A film, amit néztünk, egy amerikai film volt, színes, címe: *Az eltört nyíl*. Legalább két óra hosszáig tartott. Egyik barátunk – Szikora – majdnem elszédült a filmen játszódó események, verekedések, lövöldözések miatt. Az is szerepet játszott ebben, és minket is megkínzott nagyon, és nem is tudtuk úgy élvezni a filmet, mert közel ültünk a vászonhoz, a második sorban, oda szólt a jegyünk. Az volt a legolcsóbb hely. Úgyhogy el is kompult egy kicsit a barátunk. A filmnek fél tízkor lett vége. A teremből kilépve olyan sötét volt, mint a zsákban, alig láttuk egymást. Egy megállóhoz mentünk. De legalább fél órát kellett még várnunk, míg egy kocsit Palics felé indult.

A végállomáson gyorsan leugráltunk. Valakinek az az ötlete támadt, hogy szaladjunk egy kicsit. Kabátot nem vittünk, ingben voltunk, és fáztunk.

Nekifogtunk hát szaladni. Elejében frissen szedtük a lábunkat, de mikor már körülbelül egy kilométert lenyomtunk, lassabbra fogtuk az iramot. A vége az lett, hogy hazáig futottunk – hat és fél kilométer –, anélkül, hogy megálltunk volna. Az iskolánál elváltunk, de előbb még megszedtük, jobban mondva a többiek megvámolták az iskolakert teljesen zöld barackját, amely ilyenkor még savanya, mint az ecet, és fanyar, akár az olajbogyó, összehúzza az ember száját. Komáim jól betörülköztek, megtömték a zsebeiket, telerakták a keblüket, az

ingük alját, aztán szétszéledtünk. Én azért nem vettem részt a lopásban, mert nem szeretem a savanyát.

Másnap majd elszakadt a lábam a sok szaladástól, alig bírtam ráállni.

Július 12-én délután fájni kezdett a kezem, és erősen dagadt. A szövethéjben voltam kévét hányni. A kévehányás nehéz munka, kivált nekem, ilyen fiatalnak (16 éves vagyok). Megerőltettem magam. Estefelé már alig bírtam földobni a kévét a kocsira, de a villám sem volt megfelelő, a nyele feltörte a tenyeremet. A törést én lecsíptem, és kész volt a baj. Két álló éjszaka szenvedtem rá, aludni se bírtam. Nappal meg még jobban fájt. Nem bírtam tovább, kimentem Palicsra az orvoshoz. Borogatást rendelt. Kaptam kis apró tablettákat is, amelyeket meg kellett inni. Nem használt.

Tizenötödikén anyával bementünk Szabadkára a sebészeti klinikára. Vizsgálat után azt mondták, hogy föl kell vágni a tenyeremben levő daganatot, és kipucolni. Az operáció meg is történt nemsokára. Irtózatossá éreztem, ott voltam, hogy elszédülök. De kibírtam. Utána egy injekció, és kész. Most kezelésre járok.

Július 14-én Pista hazajött, végleges szabadság, leszerelt. Két esztendőt töltött Dalmáciában, Knin város környékén. Utóbb municiót őriztek fönt a hegyekben. Most már itthon van. Itthon, ahol a végleges szabadság első napjait tölti békén, pihenve.

Július 15-én néztünk egy színes amerikai filmet Szabadkán. A *vadállatok védelmében*, ez a címe. Nagyon jó, természetes, valóságghű film volt. Utána mentünk a cirkuszba. Hetven dináromba került.

Július 17-én vettem egy lexikont (*Révai Nagy Lexikona*, 12. kötet). Ára 400 dinár volt.

Július 20-án vettem még egy lexikont, ezt is 400-ért. (*Új Idők Lexikona*, a 13. és 14. kötet, egyben.)

Július 25-én Jósó elvesztette az ún. Bowie kését (ejtsd: bóí), melyet 500 dinárért vett a városban. A rét szélén, fürdés után vesztette el. A Kádár-kopolyában fürdöttünk. A parton a magas fűben vezető, kitaposott csapáson haladt Jósó meg két nagyobb másik legényke. Jósó ment elől, a kés a hátára vetett nadrágra zsebében volt. Ötven métert mehettek, amikor Jósó észrevette, hogy nincs a kés. Visszafordult, de nem találta sehol. A gyanú a két legényre szállt. Később, én is ott voltam már, felszólítottuk őket, hogy adják elő a törkést. Ők azonban hevesen tiltakoztak. Azt mondták, ha nem hisszük el, kutassuk ki őket... A gyanú tovább is a két legényen fekszik, akik egy kicsit lemaradva a Jósó nyomában haladtak.

Július 26-án néztünk egy jugoszláv filmet, címe: *Az utolsó nap*.

Július 28-án voltam utoljára átkötésen.

Augusztus 2-án néztünk egy amerikai filmet, címe: *Hely a nap alatt*.

Augusztus 1-jén Irént hazaküldték a kórházból, mert nem tudták megállapítani, meg kell-e operálni vagy nem. Egy cédulát írtak, hogy azzal menjen le Újvidékre, és keresse meg a Swartz Péter nevű orvosprofesszort. Neki van egy olyan gépe, amelyikkel meg lehet tudni, végrehajtható-e az operáció.

Augusztus 3-án este Irén apával elindult a nagy útra. Negyedikén reggel 3 órakor indult a vonat a szabadkai állomásról, és délelőtt már odaért velük, időben. Délután 2-kor már minden készen volt. Az orvos gépével megállapította, hogy nincs semmi baj, nem kell még megoperálni Irént. Utána egy cédulát írva a szabadkai kórháznak, elbocsátotta őket. Este 10-11 körül értek haza.

Augusztus 8-án elkészítettük Jószóval a pecákat, és megkezdjük az orvhalászatot a Ludasi-rétben. (Kosztos horgászat.)

Augusztus 9-én levettem (jobb) kezemről a fáslit, meggyógyult. Ugyanezen a napon néztünk egy jugoszláv filmet, a címe: *Frozina*.

Augusztus 12-én abbahagytuk a horgászatot, mert négy napja, hogy halászkodunk, de még egyetlen halat se fogtunk. Egy helyen jól beettünk, de akkor se fogtunk semmit, hiába kotonyáztunk a vízben. Abbahagytuk. Reménytelen.

Augusztus 15-én néztünk egy angol filmet Palicson, címe: *A szökevény*. Az úton odafelé egy helyen vettünk dinnyét. Eszegetés alatt Jószó, akinek szokása a késsel játszani, kést, bicskát csapkodni, állígtatni bele a földbe, dudellázni vele, véletlenül belevágta bicskáját a lábamba, hogy csak úgy bugyogott belőle a vér. Valami főeret talált el. Én azonban gyorsan elintéztem a dolgot: erősen elszorítottam az eret, és rendben volt. Mehattunk a moziba.

1953 nyarán megtanultam úszni a Ludasi-rétben.

Augusztus 22-én néztünk egy amerikai filmet Szabadkán, címe: *A víz alatti harc hősei*.

Augusztus 25-én szép holdas este volt, és hárman kint aludtunk a rét alatt. Éjfél körülig beszélgettünk, aztán szénával betakarózva elaludtunk.

Augusztus 26-án délután fogtunk egy szép nagy, 30–40 centis halat az ún. borigatóval (más szóval tösz-i-vösz-i), melyet egy rétparti háztól kértünk el. Csak egyet fogtunk. Este jóízűen megettük, én, Jószó és Bozsik. (Ez a Bozsik iskola-társa Jószónak; 25-én kijött hozzájuk látogatóba Szabadkáról. A komám bement pótvizsgázni, és együtt kijöttek Ludasra.)

Augusztus 29-én néztünk egy angol filmet Palicson, címe: *Sasok völgye*.

Szeptember 5-én néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Mildred Pirs*.

Szeptember 12-én néztünk egy jugoszláv filmet Palicson, címe: *Mito gyerek*.

Szeptember 14-én vettem a városban 5 darab Rautman-féle Magyar lexikont (a 6., 8., 9., 10. és 16. kötetek).

Szeptember 19-én néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Viharvert hegycsúcsok*.

Szeptember 26-án néztünk egy olasz filmet Palicson, címe: *Csoda Milánóban*.

Szeptember 28-án vettem három könyvet a szabadkai rongyoson. 1. *Földrajzi zsebkönyv*, 2. *Világrészek*, 3. *Ásványtan és vegytan*.

Október 1-jén fogtunk, azaz fogott Szabó Anti, a Sztarek veje, 23 darab halat a rétből a mi borigatónkkal. Nekünk adott 10-et. Ettől a naptól kezdve aztán mink is belejöttünk a halfogásba. Mindennap halat eszünk.

A szép élet azonban nem sokáig tartott. A csősz megfogta a halászokat, és elvette a halfogót a zsákkal együtt.

2. IRKA

Október 3-án néztünk egy német filmet Palicson, címe: *Nászéjszaka a menyországban*.

Október 9-én Jószóék elhurcolkodtak a Mukity-tanyáról le a Kazi-tanyára, amely az előbbtől egy olyan másfél kilométer távolságra lehet.

Október 10-én néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Riadó az utcán*.

Október 16-án vettem két könyvet Szabadkán. 1. *Vasárnapi könyv*, 2. *Világrészek földrajza*.

Október 17-én néztünk egy osztrák filmet Palicson, címe: *Halhatatlan keringő*.

Október 23-án vettem 8 darab könyvet a piacon. 1. *Franklin kézi lexikona*, 2. kötet, 2. *Természettudományi közlöny* (7 darab).

Október 25-én néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Vadnyugat törvénye*.

Október 28-án idézést kaptam, hogy a 37-beliek jelentkezzenek a palicsi Odborban katonai ügyben. Szóltam Jószónak, és másnap, 29-én elmentünk. Ott beírták a nevünket egy könyvbe, a születésünk helyét és idejét, a házsámunkat, miegymást. Evvel megvolt az első lépés katonai dologban.

November 1-jén néztünk egy angol filmet Ludaspusztán a Szövetkezeti Otthonban, címe: *Lányok a rács mögött*.

November 3-án Jószóval cseréltünk könyvet. Én adtam egy *Franklint*, a 2. kötetet, ő adott nekem két *Tolnait* (Don-Fel és Gőz-Hit).

November 8-án néztünk egy mexikói filmet Palicson, címe: *Egy nap az élet*.

November 14-én megint cseréltünk könyvet Jószóval. Én adtam egy *Révait* (Kontúr-Lovas), ő adott két *Tolnait* (Kob-Lak és Lak-Mag), és hozzáadott még egy szótárt, németet.

November 15-én néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Neptun leánya*. Továbbá, ezen a napon meghívtak bennünket lagziba a Tetejesék (ludaspusztai rokonok). Huszonkettedikén lesz megtartva az esküvő.

Huszonkettedikén elment a lagziba apa, anya, Irén, Karsai és Laci. Ketten, Sanyi meg én, itthon maradtunk őrizni a házat. Ezen a napon volt az úgynevezett Katalin-búcsú Libáson (Ludas). Én is elmentem 20 dinárral. A bolondkocsira

nagyon szerettem volna felülni, de arra nem jutott. (Valamikor hajtottam Ludaspusztán, öt kört egyért.)

November 29-én bementünk Józsoval Szabadkára. Urbán János hívott meg bennünket. A múltkor erre járt felénk, és meglátta Józso festett munkáit. Barátom elmondta neki, hogy én is festegetek. Akkor szól, hogy keressük fel, majd elvezet minket egy festőhöz.

Elmentünk Urbán lakására. Örömmel fogadott bennünket. Beszélgetés közben adott egy-egy saját verseit tartalmazó kis könyvet. Utána pálinkával kínált. Elfogadtuk. Aztán a festőhöz mentünk. A neve: Petrik. Képeinket megnézve, csak annyit mondott, ha ráérünk, néha menjünk el hozzá, és vigyünk új képeket. Megígértük neki.

Utána moziba mentünk. Francia filmet néztünk, a címe: *Hulot úr nyaral*.

December 6-án néztünk egy amerikai filmet Palicson, címe: *Bambi*.

December 11-én vettem egy könyvet a piacon: *Mindentudó kis lexikon* (a-tól zs-ig), 300 dinárba került.

December 20-án idézést kaptam, hogy másnap, 21-én reggel 9 órára jelenjek meg Palicson az Odborban. (A 35-, 36- és a 37-belieket hívták.) Lehetőleg felöltözve, ünneplősen, mondta a kézbesítő Mikovics, mert parádé is lesz. El is mentem. Ott csináltunk egy pár díszlépéses kört az utcán a központban, utána megkezdődött a beszéd szerbül és magyarul. Szerbül egy tisztféle, magyarul a ludasi származású Takács Lajos, a palicsi Odbor elnöke beszélt.

1954

Január 9-én az Egyletben voltam. Egy színdarabot mutattak be, Sulhóf József *Kidőlt a májusfa* című 3 felvonásos vígjátékát. Noszián Sándor felsőludasi néptanító (nemrégén még nekem is tanítóm) hozta színre.

Január 10-én a falu festő-piktora, Bogyó Pityu eljött hozzánk, és elhívott, hogy segítsék neki festeni a bábszínház kulisszáit. Pár napig ott voltam nála.

Az elmúlt években egyszer azt kérdezte tőlem, akarok-e beállni hozzá piktorinasnak. Nem volt mit tennem, beleegyeztem. Mert tudniillik én nem szobafestőnek készültem, hanem festőművésznék, de az sehogy sem akart sikerülni, így elhatároztam, nem bánom, akármit is csinálok egyelőre, a fő, hogy csak festeni lehessen. Az igenlő válasz után így beszélt:

– Tavaszra, ha megkapom a diplomát, elviszlek és kitanítalak, úgyhogy nemcsak szobafestő, hanem címtábla-, kulissza- és tájképfestő is leszel. Leszerződtelek, és három év után fölszabadulsz...

Ennek már nagyon örültem.

Január 18-án estére behívták a *Vörös Zászló* szövetkezet irodájába a földeseket, vagyis azokat a tagokat, akik belépéskor földet vittek a közösbe. Az

irodában azt mondták, hogy mindenki mehet, amerre akar, viheti a földjét. Tehát felbomlott, szétment a szövetkezet. Szélnek eresztették a tagságot. (Hallottuk, hogy az egész országban megszűnt, megszűnik ez a fajta közös termelési mód.)

Szóval megszűnt a *Vörös Zászló*, kész volt, vége volt. A helyén állami birtok lesz. Aki akar, az dolgozhat itt tovább mint állandó vagy szezonmunkás, tagként, beiratkozva, illetve napszámban. Mi kivettük a hat és fél hold kapott földet a három kapa szőlővel, és elhagytuk a szövetkezetet.

Január 27-én volt egy értekezlet, ott azt mondták, hogy el kell hagyni a házat azoknak, akik kiléptek, és konfiskált szövetkezeti házban lagnak. Ez miránk is vonatkozott. Nagy bajban vagyunk, mert pakolni kell, de nincs hova. Most vagy csinálkozunk vagy árendálunk.

Várjuk a továbbiakat.

Február 14-én néztem az Egyletben egy 4 felvonásos mesejátékot, a címe: *Hófehérke és a hét törpe*. Diákok adták elő. Sanyi, az öcsém is játszott benne. Délután két órától néztem. Rendezte Rozs Mária tanítónő.

Február 21-én néztem egy amerikai színes filmet, címe: *Láng és nyíl*.

Február 27-én néztem egy színdarabot az Egyletben, címe: *Sárga csikó*. Három felvonás. Betanította Bogár László néptanító.

Február 28-án néztem egy francia filmet Palicson, címe: *Mindannyian gyilkosok vagyunk*.

1954 első hónapjaiban megkezdtem az irodalmat.

1954 elején minden szövetkezet felbomlott az országban, és állami birtokká alakult át.

Március. Írattunk házhelyet Hajdújáráson. Az állam ad 300,000 dinárig kölcsönt építkezésre. Ezt az összeget húsz év alatt kell visszafizetni. Azt is halljuk, hogy az állam fel is építi a házat, ha kell. De az még nem biztos. Majd meglátjuk, hogy fog alakulni. De ahogy apámtól hallom, nem túl jók a kilátásaink.

Március 18-án kihoztam az egyleti iskola könyvtárából két kötetben Jókai összes verseit. (Április hó 2-án vittem vissza.)

Március 30-án apával bementünk a városba Perčić doktorhoz, mert a szívemet kórosnak éreztem. Még a tél utolsó napjaiban elkezdett gyorsan, néha irtó gyorsan verni, úgyhogy aludni se bírtam, és nagyon fájt. Elmentünk az orvoshoz. Megvizsgált, de receptet nem adott, azt mondta, menjek el hozzá másnap, 31-én, majd a vesémet is megnézi, és a receptet is kiállítja. Harmincegyedikén 7 órakor ott voltam. Az apáca vért vett és kielemezte. Délután 3-kor hazajött az orvos – a szabadkai kórház szívfüorvosa –, és megvizsgált, aztán kiállította a receptet. Kétféle orvosságot kaptam: 1. phenobarbiton (30 tableta; naponta 3×1-et kell lenyelni belőle), 2. aneurin (30 tableta; naponta 3×2-t kell lenyelni az előbbivel egyszerre). Az orvos azt mondta, ha elfogy, menjek el hozzá megint.

Április 4-én néztem egy amerikai színes filmet Palicson, a címe: *1001 éjszaka meséi*.

A 8 napos katonai előképző táborban történt események leírása.

Április 6.

Jószó fél kettő körül betoppant hozzánk. A pokróc katonásan a vállán, keresztben, táská a kezében, amely jól meg volt tömve biztos mindenféle szükséges jó falatokkal. Négyre kellett odaérni a Domhoz, tehát volt még időnk – a Dom körülbelül két kilométerre van tőlünk –, de azért lassan készülni kezdtem: a pokrócot összecsavartam, tányért, kanalat meg egy kis harapnivalót tettem a táskába, és elköszöntem. Csúnya szél fújt aznap. Mikor odaértünk, nem volt még senki. De hamarosan jöttek mindenfelől, szinte özönlöttek a legények. Közben hoztak egy kocsi kenyeret, és a pincébe levitt padokra rakták. Nemsoká hoztak egy kocsi szalmát is. Behordtuk a nagyterembe. Ez azonban nagyon kevésnek bizonyult 240 valahány személy részére. Ezután felsorakoztunk az udvaron kor szerint. Egy kis beszédet mondtak, a szabályokat ismertették velünk. Később bevonultunk a szálláshelyre. Én, Jószó és Szikora föl a színpadra kerültünk, ahol alig volt alattunk szalma. Megvacsoráztunk (mindenki a magáéból), és lefeküdtünk. De aludni nem lehetett a nagy ricsajtól körülbelül 10-11 óráig. Később elálmosodott és elcsöndesedett, lenyugodott a nép, és mély álomba merültünk.

Április 7.

Reggel fölkelünk, de egész későn, felöltöztünk, megigazítottuk az aljunkat, megmosdottunk, már aki, és nemsoká következett a reggeli (a sajátból). Később sorakozó. Glédába állítottak bennünket, aztán beosztottak kit ide, kit oda. Mi, három jó barát, az első vod harmadik četa kereteibe kerültünk. Minden četa parancsnoka lajstromba vette a legénységét. Ezt a névsort aztán minden reggel elmondta. Az előbbieket végeztével egy parancsnok felolvasta a tábor alapszabályzatát, természetesen szláv nyelven, s így én nem értettem meg. Aztán voljno, pihenj lett. Nemsoká megint hoztak egy kocsi szalmát, azt is behordtuk. Ez már jó elég volt. Most azonban nem fönt a színpadon, hanem a teremben kaptunk helyet, az egyik ablak alatt. Délben sem adtak enni, így újra csak a hazaira szorult mindenki, már akinek volt, maradt. Nekem volt, igaz, csak pár falat, fél fogamra se elég, pedig nagyon éhes voltam, már kopogtak a szemeim. Délután hoztak egy kocsi fapuskát meg néhány igazit, továbbá egy rakás kézigránátot – természetesen fából, a végükön nehéz vaspánttal – és céltáblákat meg sok más katonai eszközt, melyekkel később a háborúzást tanultuk. Délután szabadok voltunk. Vacsorát már kaptunk, amely egy jókora darab kenyérből és valami paprikásból állt. Kilenckor takarodó.

Április 8.

Reggel négykor már ébren volt a tábor, a riadót azonban csak ötkor fűjták. Öt óra öt perckor zbor, sorakozó. Negyed óra gimnasztika, utána voljno. A frustok kávé és kenyér volt. (Ez volt a reggeli aztán végig, nyolc napon át, azaz csak egyszer nem.) A kávé nagyon rosszul volt elkészítve, egy szemet sem volt édes. Kevés szaharin volt benne. (Szaharint használtak végig az otlétünk alatt.) Sokan kiöntöttek. (A tábor körül 3-4 hordó állt ilyen és hasonló célra. A hordók úgy félig tele voltak a táborozás végén.) Volt, aki megette a kávéját, volt, aki nem. Én megettem. Utána alig értem rá elmosogatni, zbor! Délután kettőig gyakorlat, nem messze az otthontól. Aztán haza, ebéd. Egyszer csak Szikora Péter azt mondja: „Te, Jóska, itt járt az anyád, hozott önni, de mán eemönt, mee nem győzött várni. Bent van nálunk, amit hozott.” Ki voltam már éhezve nagyon valami jobb falatokra, és rohantam, mint az örült, be a Szikoráékhoz – mert ők akkor épp itt, a Szövetkezeti Otthon egyik melléképületében laktak – és ebéd után jól megebédeltem. Délután szabadok voltunk. A szokott időben vacsora, majd 9-kor takarodó.

Április 9.

Öt óraker kelés, rögtön utána zbor, negyedóra gimnasztika, takarítás, frustok – természetesen kávé, de most nem olyan lötyty, moslék, mint az első volt. Később kiosztották a fapuskákat, azaz nem osztották, mert azok a falhoz voltak állítva, s ki-ki megfogott egyet, és indultunk ki a gyakorlótérre. Két óraker vissza haza, ebéd. Érdekes megemlíteni, hogy mikor kettő után bementünk, a ház előtt, kint a Kanizsai út szélén, a füves árokban, az árokparton, a gyöpre telepedve, mindenfelé, szanaszét töméntelen sok ember, férfi, asszony, legény, csitri várakozott. Ki a fiához, ki az öccséhez, testvérbátyjához jött egy kis hazaival, abban a hiszemben, hogy az biztos éheznek. De ebben tévedtek, mert ennivaló volt bőven. Mindég jó csapóst volt a csajka. Hogy nem a fogunkra való (csak néha-néha), arról már nem tehetett egyikünk se. Nagyjából elég volt, és hát, mondjuk, jó is volt a koszt végig. Délután emberek jöttek a városból, és az ifjúság általános teendőiről beszéltek, utána nemsoká vacsora, kilenckor pedig lefekvés.

Április 10.

Ötkor ébresztő, öt perccel később zbor, sorakozó, majd negyed óra gimnasztika, utána reggeli, később gyakorlatozás a tábortól mintegy fél kilométer távolságra. Kettőkor vissza a táborba, ebéd. Ezekben a percekben érkezett meg az anyám egy kis hazai jóval. Mind a kettőnek nagyon megörültem. Ebéd után, amely ígyesen már a második volt és fölséges, nem akadt semmi dolgunk, ki erre, ki arra, szédelegtünk az udvaron, kóvályogtunk, szeledáltunk. Nemsoká azonban megint jöttek az ifjúságtanítók, amit már kezdtem unni. Hat óraker vacsora, kilenckor takarodó, mely után mindenkinek aludni kell, vagyis hát kel-lene, ha lehetne azon a szűk helyen – egy embernek kb. negyven-ötven centi

széles „ágy” jutott (mi hárman nem sokkal több mint egy pokróc szélességű helyet birtokoltunk) –, meg aztán, ha cipő, régi harisnya, nadrág, kabát, szvetter rajtad, nemigen bírsz aludni. (Ezek a ruhafélék – a nadrágot kivéve, amely egyáltalán nem –, azt hiszem, kétszer voltak levetve rólam a nyolc nap alatt.) Hogy mért van így, arról nem írok. Aki elmegy valaha a Jugoszláv Hadseregbe, majd elgondolkozik rajta, és megtudja. Ha valaki nem látott még „kanalas sereget”, majd látni fog.

Április 11.

Szent napra, vasárnapra ébredt a tábor. Nagytakarítást rendeztünk a sorakozó után: az Otthon körül található szemetet, papírt, darab fákat, szétszórt szalmát (szálanként) kellett összeszedni. Utána reggeli. Fél egyig (ma is!) gyakorlat, majd vissza a helyünkre, ebéd. Ekkor ért oda Pista és Irén (idősebb testvéreim) egész halom ennivalóval. Jól belaktam. Vasárnap volt, kellett is. Háromra moziba mentünk Palicsra. Egy színes angol filmet néztünk, címe: *A bűvös doboz*. Utána vissza. Este fél hatkor apám öccsének a fiával, Ferivel hazakéredzkedtünk: nekem a cipőm, neki a pantallója szakadt el. Fél kilencre kellett visszaérnünk. Tizenöt percet késtünk, de nem szóltak semmit. A sereg már javában horkolt. Húsz perc múlva mi is az igazak álmát aludtuk.

Április 12.

Reggeliig a szokott dolgokat csináltuk, utána gyakorlatozni mentünk, de nem az ismert, régi helyek egyikére, hanem, csodák csodája, a mi házunkhoz közel elterülő kaszálóra, a Pipi-tanya gyöperé, tehát majdnem otthon voltam. Amikor csak pihenőt kaptunk – óránként tíz percet –, mindig hazaléptem. Kettőkor vissza a táborba, ebéd. Három-négy körül jött két orvosnő vagy mi, akik betegségekről, valamint baleseteikről és az elsősegélynyújtásról beszéltek – egyik szerbül, a másik magyarul. A vacsora nagyon jó volt, csak kevés. Kilenckor takarodj.

Április 13.

Reggel ötkor keltünk, és ebédig a már unalomig ismert dolgokat végeztük. Később megint ifjúsági nevelés. Aztán vacsoráig csak a nagy egyhangúság, unalom, semmittevés, lézengés az Otthon körül. A vacsora sült krumpli volt. Nagyon jólesett. Kilenckor a trombitás, Márki Pista, takarodót fűjt.

Április 14.

Jókedvvel ébredtünk, mert tudtuk, ez az utolsó napunk itt. Sorakozó után mindenki kihordta a motyóját az udvarra (így szólt a parancs). Mi Szikora Péterékhez vittük át a mienket. Délig még a harcászat, majd ebéd. Utána mindenki magához vette a sajátját (volt, aki a másét is, mert ellopta). Sorakozó. Körülbelül másfél óra hosszáig beszéd – először Rácz Pál, a tábor főparancsnoka, utána az Odbor egyik pocakos embere szólt hozzánk. Rácz később azt mondta még, hogy mindenki kap egy könyvecskét, melyet alá kell írnia. A könyvecske

osztása ábécé sorrendben történt, úgyhogy mink csak a vége felé kerültünk sora, vagyis az Sz., V. miatt – Szikora, Vlaovics.

Jó estefelé érkeztem haza.

Április 20.

Néztem egy német filmet Ludason, címe: *Strauss testvérek*. Ez az első film ebben a faluban. A vetítésen igen szép számban voltak jelen a ludasiak, annak ellenére, hogy későn jelentették az előadást.

Április 23-án megint voltam Perčić doktornál. Megvizsgált, és újra felírt valamit. A gyógyszert másnap vettük meg, neve *glutamin*, és 100 tableta van a dobozban.

Április 27-én néztem egy jugoszláv filmet Ludason, címe: *Bakonja Brno apát*.

Május 5-én néztem egy amerikai filmet Ludason, címe: *Amikor Miki hazaér*.

Május 11-én néztem két filmet. Az egyik: *Egy nap az élet* (mexikói film), a másik: *Vadnyugat özvegye* (amerikai film).

Május 27-én elhurcolkodtunk – mert elzavartak bennünket – a Ludasi sor 1. alól a 140-es szám alá. Ez a ház a Ludasi sortól körülbelül másfél kilométer távolságra van – a Kanizsai út és az Újsor közt, bent a földekben, közel a Cvíjó úthoz – és illik rá a „lerombolódott, romos tanyaház” elnevezés. (Az istálló tejetének a fele hiányzik.)

Rosszabba fordultak a kilátásaink.

Május 19-én néztem egy olasz filmet Ludason, címe: *Charlie Chaplin fesztiválja*.

Május 30-án néztem egy osztrák filmet Ludason, címe: *Gyerekek a Práterből*.

Május 31-én újra fölkerestem Perčić doktort a „szívkórral”. Vizsgálat után megint fölírt valamit. Ez kanalas orvosság volt, szirup, melyet *vitál* néven kaptam meg a patikában. Kis üvegben van, és pedig apró szemcsékben. Naponta 3×1 késhegnyit egy kanál vízben feloldva kell fogyasztanom.

Június 6-án néztem egy amerikai filmet az Egylet-iskolában, címe: *Oklahoma gyermeke*.

Június 12-én néztem egy amerikai filmet Ludason, címe: *A nagy tánc*.

Június 26-án néztem egy amerikai filmet Ludason, címe: *Tegnap született*.

Június 27-én néztem egy színes amerikai filmet Szabadkán, címe: *A vörös kalóz*.

Június 30-án a szabadkai ócskáson vettem egy Petőfi összes költeményeit tartalmazó könyvet, hatvan dinár volt.

Július 3-án néztem egy francia filmet Ludason, címe: *Tiltott játékok*.

Július 8-án voltam a faluba kijáró orvosnál torok- és mandulalob miatt. Írt gyógyszert, kétfélét. 1. plivit C, 20 pirula (3×1 naponta), 2. sulfatiazol, 20 pirula (4×2 naponta).

Július 9-én néztem egy amerikai filmet Ludason, címe: *Díszfelvonulás az őserdőben*.

Július 19-én megint voltam Perčićnél. Kaptam tőle 10 darab injekciót. Érbe kell fölszednem.

Július 29-én elhoztam Vajda János összes költeményeit az Egyleti iskolából, Ica tanítónőtől. Egy kötet.

Júliusban szorosabb barátságot kötöttem Dóró Sándorral. Mind a ketten egy utat, az írás nehéz útját választottuk, ezen haladunk, e rögös úton, egymást segítve.

Augusztus 4-én visszavittem a tanítónőnek Vajda költeményeit, és elhoztam József Attila verseit.

Augusztus 18-án néztem egy francia filmet Ludason, címe: *Hajnali kivégzés*. Ugyane napon elkértem Nagy Torma Misi barátomtól olvasni Arany János összes költeményeit. Augusztus 25-én néztem egy osztrák filmet Ludason, címe: *Ne játssz a szerelemmel*.

Augusztus 26-án jelentkezni kellett Palicson a Paračnál (katonai referens). Ott megtudtam, hogy megint „táborozás” lesz az Otthonban. Szeptember 2-án reggel kell megjelenni kint az Odbor előtt, fölszerelve és 500 dinárral a zsebben.

Az újabb katonai előképzés megtörtént. Úgy folyt le hajszára, mint az előbbi. Szeptember 9-én fejeztük be.

Szeptember 11-én a palicsi és a Palics környéki iskolák direktora meg egy ismeretlen úriember váratlanul beállítottak hozzánk. Rövid beszélgetés után elárulták jövetelek célját. Kovács direktor úr így szólt: János bácsi, mi a Noviszádi Rádió megbízásából kerestük föl magát mint zenészt, éspedig azért, hogy dalokat vegyünk föl. Biztos tud sokat, mint általában a falu népe és zenészei... Még sokáig folyt a beszéd. Azt is elmondták, hogy másnapra tervezték a fölvételezést, épp vasárnap van. Apám beleegyezett, meg hát a Sanyi öcsém, mert tudniillik ő is jól és szépen cimbalmozik. És őt is megkérték, hogy játsszon másnap. Aztán rámterelődött a szó. Ugyanis apám intett, hogy vegyem elő a festményeimet. Én huzódzkodtam. Kovács úr meghallott valamit, és kíváncsian érdeklődni kezdett. Előhoztam hát a képeimet. Mindketten megnézték azokat. Aztán az iskoláim után érdeklődtek, főleg Kovács. Sajnos, csak kevés négy osztályt mondhattam. Kovács direktor úr határozott hangon kezdett beszélni: A gyerekeknek nagy tehetsége van, az iskolával azonban gyöngén áll, de az nem baj. Én személyesen fogok valamit tenni, hogy továbbtanulhasson, ha akar, meg ha engedik, János bácsi. Apám hogyne engedett volna. És nekem is nagy kedvem volt hozzá. Megegyeztünk, hogy mint magántanuló folytatam az iskolát Palicson. Ő vállalta a könyvek beszerzését.

Aztán apám elárulta, hogy van egy zenei lexikonom. A noviszádi ember, mikor ezt meghallotta, kíváncsi lett rögtön. Kérésére elővettem a könyvet. A vége aztán az lett, hogy megvette 500 dinárért. Ez nekem nagy örömet okozott.

Apámtól azzal távoztak, hogy másnap reggel 9-kor találkoznak a szövetkezet irodájában. Tőlem pedig, hogy Kovács úr hamarosan küldi a szükséges iskolai könyveket.

Nekem azonban későn jutott az eszembe valami. S azt pár nap múlva egy versben megírtam Kovács direktor úrnak.

A vers töredékesen így hangzik:

Bocsánat, Kovács direktor úr,
A minapi szavam helyett egy új,
Az igent porba vágta a nem,
Azért született e költeményem.

Tehát, mit akkor szentesítettünk,
Érvénytelenítem beszédünk
Erre csak egykor vesztegeltem,
Sötét volt,
Vaksötét akkor még köröttem.

Hányszor lemondtam a tervről,
De később újfent előlről
Roskadoztam, félig össze is tört
A küzdelem,
Amíg kicsiszoltam a rozsdától
Szellemem.

Szeptember 18-án néztem egy filmet, franciát, Ludason, címe: *Albert*. Ugyane napon néztem egy 4 felvonásos színdarabot is az Egyletben, címe: *A miniszterné*.

Szeptember hónapjában – Jósó által – a palicsi könyvtárban rátaláltam a régen áhított könyve: Czuczor–Fogarasi: *A magyar nyelv szótára*. Ez a könyv, amely úgy látom, igen sok kötetből áll, az én utamon a legnagyobb fontossággal bír.

Szeptember 22-én vettünk egy tehenet Engi, Jacsó Jánostól, 49 000 dinárba került. Neve: Virág. A teje most 8-9 liter körül ingadozik napjában, és elsőrendű. Hetente kétszer viszem a városba egy házhoz, oda, ahova már az Engiék is hordták. Így aztán minden piacot megnézhetek. Ott volt és ma is ott van az én kincsesbányám. Ott vannak a könyvek...

(Folytatjuk)